

1. Η ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ ΕΝΟΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Μέσο: Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ημ. Έκδοσης: . . .04/03/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .04/03/2024

Σελίδα: 1

**«ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ:
50 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ»**
Οι αλήθειες και οι
κοινοτοπίες ενός
ενδιαφέροντος
συνεδρίου ΣΕΛ. 24

► Του **ΑΝΤΩΝΗ ΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ**

ΣΥΝΕΔΡΙΟ «ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ: ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ»

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ το πολύ ενδιαφέρον συνέδριο για τα πενήντα χρόνια της Μεταπολίτευσης που διοργάνωσαν η «Καθημερινή», το **Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (MIET)**, το Ελληνικό Παρατηρητήριο του London School of Economics (LSE) και το Φόρουμ των Δελφών, μου ερχόταν συνέχεια στο μυαλό ο τίτλος του εμβληματικού αλλά συνάμα και αμφιλεγόμενου άρθρου του Ιωάνος Δραγούμη στον «Νομά», «Τιμή και ανάθεμα». Παρότι το άρθρο γράφτηκε σε άλλη εποχή πολύ διαφορετική από τη σημερινή, η αντίθεση που προκύπτει από αυτή τη φράση περιγράφει σε μεγάλο βαθμό τις κυρίαρχες αναγνώσεις για τη μεταπολιτευτική περίοδο. Αντίθεση που ενισχύει και ο πρώτος τίτλος του συνεδρίου «50 χρόνια Μεταπολίτευση: Τα επιτεύγματα και τα ελλείμματα της τρίτης ελληνικής δημοκρατίας».

Τι ήταν όμως η Μεταπολίτευση; Ήταν η εποχή που μας κληροδότησε τις παθογένειες ενός υδροκέφαλου παλααιοκομματικού κράτους, που η διαπλοκή του διαβρωμένου πολιτικού συστήματος με τις πολύ ισχυρές ομάδες συμφερόντων μάς οδήγησε στα «μνημόνια» που πολλοί αναθεματίζουν ή ήταν το πρώτο καθοριστικό βήμα για μια πιο ελεύθερη κοινωνία με σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα, θεμελίωση του κοινωνικού κράτους και εμπέδωση της δημοκρατίας που όλοι ομνύουμε; Ο κριτικός ορθολογισμός, που θα έλεγε και ο **Κώστας Σημίτης**, καθιέρωσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας στη συνείδηση των Νεοελλήνων ή επικράτησε ο εθνοκεντρικός λαϊκισμός που κατέστησε κάθε εκσυγχρονιστική προσπάθεια μέγερη; Είναι η εποχή των χαμένων προσδοκιών και των βεβαιστητών που διαψεύστηκαν ή είναι η ιστορική τομή που άλλαξε τη φυσιογνωμία όχι μόνο του πολιτεύματος αλλά και της κοινωνίας. Ήταν ο κύκλος που άνοιξε με την ένταξη μας στον στενό πυρήνα της Ε.Ε. που τιμούμε και έκλεισε με τη δημοσιονομική εποπτεία που αναθεματίζουμε ως εξωτερικό καταναγκασμό αυτού του σκληρού πυρήνα; Είναι τελικά η Μεταπολίτευση ένα success story ή το αντίθετό του;

Αυτά και άλλα πολλά ερωτήματα κλήθηκαν να απαντήσουν για ένα τρίημερο στο εντυπωσιακό αμφιθέατρο της **Εθνικής Πινακοθήκης** δεκάδες κορυφαίοι ακαδημαϊκοί, διανοούμενοι, τεχνοκράτες αλλά και πολιτικοί. Ανάμεσά τους ο **Αν. Τοίσιρας**, **Αντ. Σαμαράς**, **Π. Πικραμμένος**, **Λ. Παπαδήμος** και **Γ. Παπανδρέου**, η νυν και ο τέως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας. Η συζήτηση σε γενικές γραμμές, παρά τις αντιτιθέμενες απόψεις, κινήθηκε σ' ένα ασυνήθιστα ουσιώδες και γόνιμο πλαίσιο με ειλικρίνεια και αλληλοσεβασμό. Ακόμη, παρά το γεγονός πως οι εν ενεργεία κυρίως πολιτικοί δεν ξέρωγαν από την ασφάλεια του κομματικού τους αργήματος, υπήρξαν εξαιρέσεις που εντυπωσίασαν με την ειλικρίνειά τους. Οι Θεματικές ενότητες του συνεδρίου κάλυψαν σε μεγάλο βαθμό όλο το εύρος της πολιτικής και κοινωνικής ζωής που απασχόλησε

Αλέξης Παπαχελάς, διευθυντής της «Καθημερινής», και **Κώστας Κωστής**, καθηγητής Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας-ΕΚΠΑ, διευθυντής του Μορφωτικού Ίδρυματος Εθνικής Τράπεζας

«Τιμή και ανάθεμα»

τη Μεταπολίτευση, όπως η οικονομία, η εξωτερική πολιτική, η ισχυροποίηση των θεσμών, το ασφαλιστικό σύστημα αλλά και το περιβάλλον. Με γνώμονα πάντα το σχήμα παρελθόν-παρόν και μέλλον, διεξήχθη ένας έντονος διάλογος, χωρίς να λείπουν τα στοιχεία της αυτοκριτικής, της προσωπικής αφήγησης και του αναστοχασμού που επιβάλλει η περίπτωση, σε βαθμό όμως ίσως δυσανάλογο της κρισιμότητας της χρονικής συγκυρίας της επετείου.

Εξάλλου η Μεταπολίτευση ως πρόσφατη ιστορική εμπειρία παράγει μια ασυμμετρία που δημιουργεί δομικά προβλήματα στην ανάληψή της. Από τη μια πλευρά η ζώσα μνήμη δεν επιτρέπει στην πρώτη μεταπολιτευτική γενιά την απαραίτητη συναισθηματική απόσταση από τα κρίσιμα γεγονότα, ενώ από την άλλη τα πολιτικά και κοινωνικά επίδικα των απαρχών της Μεταπολίτευσης ως απόλυτα κεκτημένα πλέον φθίνουν αξιακά στα μάτια της νεότερης μεταπολιτευτικής γενιάς μεγαλώνοντας το χάσμα μεταξύ τους. Βέβαια η οργανωτική επιτροπή αποτελούμενη από τους **Κώστα Κωστή**, διευθυντή του **MIET**, **Μαρκ Μαζάουερ**, καθηγητή του **Columbia**, **Ελένη Παπούλιας**, διευθύντρια του **CES** του **Χάρβαρντ**, **Κέβιν Φέδεροστο**

ουν, καθηγητή του **LSE**, **Συμεών Τσομόκο**, πρόεδρο του **DEF**, και **Αλέξη Παπαχελά**, διευθυντή της «Καθημερινής», με το κύρος της περιόριστο τα αδιέξοδα και άμβλυνη τις αντιφάσεις. Ειδικότερα στην ομιλία του ο καθηγητής **Μαζάουερ** συνόψισε τους δύο βασικούς τρόπους που αντιλαμβάνομαστε σήμερα τη Μεταπολίτευση στη φράση «ως ένα επίτευγμα πολιτικό, συνταγματικό που ειλόγα θεωρείται κάτι πολύ θετικό και ως έναν καταλύτη για έναν ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό μετασχηματισμό της χώρας». Ακόμη επισήμανε ότι «είναι δύσκολο να κρίνουμε τη Μεταπολίτευση με κριτήρια ισολογισμού, ζυγίζοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία της, και πρέπει να σκεφτόμαστε περισσότερο τι δούλεψε και τι δεν δούλεψε».

Από τη δική του πλευρά ο **Κώστας Κωστής** στο πλαίσιο των συμπερασμάτων του συνεδρίου εντόπισε το πρόβλημα στην κρίση αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος και υποστήριξε πως η Μεταπολίτευση εντάσσεται σε ένα μακρύ κύμα εκδημοκρατισμού σε παγκόσμια κλίμακα, το οποίο όμως από το 2008 έχει περάσει στη φάση της απο-παγκοσμιοποίησης και δέχεται ισχυρές πιέσεις. «Στον οικονομικό τομέα οι Έλληνες έπρεπε να εκπαιδευτούν στη δημοκρατία και αυτό είχε σημαντικό δημοσιονομικό κόστος. Η Μεταπολίτευση πέτυχε τον στόχο της εδραίωσης της δημοκρατίας, με ένα μεγάλο όμως κόστος», σημείωσε και κατέληξε ότι «το μέλλον όμως εξαρτάται από εμάς», τονίζοντας την ανάγκη για μια ευέλικτη κρατική διοίκηση μακριά από τον κομματισμό. Τέλος, η **Ελένη Παπούλιας** θέλησε να επισημάνει την ανάγκη να εμπλέξουμε τους νέους ως πολίτες, παροτρύνοντάς τους όχι μόνο να ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα, αλλά και να αναλάβουν τις ευθύνες τους απέναντι στην κοινωνία. Με τον **Αλέξη Παπαχελά** να συμπληρώνει πως «χρειάζεται μπούσουλας αισιοδοξίας σε αυτή τη χώρα

και ο μπούσουλας αυτός δεν μπορεί να είναι ιδιοκτησία μιας ελίτ, αλλά πρέπει να ανήκει σε όλους και κυρίως στους νέους».

Η Μεταπολίτευση σε κρίση ηλικίας

Η Μεταπολίτευση δεν φαίνεται να λειτουργεί ως επιγενετική μνήμη σε όσους δεν την έζησαν. Αυτό εν πολλοίς αποδεικνύει και η εμπειριστατωμένη δημοσκοπική έρευνα της **Pulse** που παρουσιάστηκε στο συνέδριο. Τα ποιοτικά στοιχεία της έρευνας αποκαλύπτουν τη μεγάλη απόσταση στην αντίληψη των πάλαι ποτέ θεσφάτων της Μεταπολίτευσης ανάμεσα σε όσους την έζησαν και σε όσους πάλι όχι. Δεν είναι τυχαίο πως πενήντα χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, το κράτος δικαίου δοκιμάζεται ξανά και η διαπίστωση αυτή πια διαχέεται και στην κοινή γνώμη, καθώς στην ερώτηση για το πόσο ικανοποιημένοι είναι οι πολίτες από τη λειτουργία της δημοκρατίας στη χώρα, όσοι γνώρισαν όλη την περίοδο της Μεταπολίτευσης απαντούν μέτρια έως θετικά σε αθροιστικό ποσοστό 63%, ενώ το ποσοστό αυτό πέφτει στο 52% στο σύνολο των ηλικιών. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί πως η έρευνα αποδεικνύει ότι το απόλυτο μεταπολιτευτικό ντέρμπι **Αν. Παπανδρέου vs Κ. Καραμανλής** παραμένει ισχυρό, καθώς εκείνοι που γνώρισαν όλη τη Μεταπολίτευση επιλέγουν σε ίδιο ποσοστό τους δύο ηγέτες (45% τον **Καραμανλή**/45% τον **Παπανδρέου**), ενώ στην ομάδα που περιλαμβάνει όλες τις ηλικίες υπάρχει μια προτίμηση στον **Ανδρέα Παπανδρέου** (45%), έναντι του ποσοστού που επιλέγει τον **Κωνσταντίνο Καραμανλή** (37%).

Η κατάρρευση των αφηγημάτων

Αποκαλυπτική ήταν η έρευνα και στην κατάρριψη κυρίαρχων αφηγημάτων όπως αυτό της δήθεν μεταπολιτευτικής ιδεολογικής ηγεμονίας της **Αριστεράς** που αποτέλεσε τροχόπεδη στις αναπτυξιακές εξελίξεις του τόπου. Την άποψη αυτή όμως φαίνεται να μη συμμερίζεται η μεγάλη πλειοψηφία της κοινής γνώμης, καθώς στο ερώτημα «Οι ιδέες ποιου πολιτικού χώρου κυριάρχησαν στη Μεταπολίτευση;» μόνο το 14% απαντά της **Αριστεράς**. Ακόμη στην ομιλία του ο καθηγητής του **LSE** **Φέδεροστο** κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις της πρόσφατης οικονομικής κρίσης έπληξαν την εικόνα και τη φήμη της Ελλάδας περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ευρωζώνης και μετακίνησαν αρνητικά την εικόνα της από την κλασική Ελλάδα και τη Μεταπολίτευση που κυριαρχούσαν μέχρι τότε. «Η φήμη της Ελλάδας διαφέρει σήμερα από τη φήμη άλλων χωρών που πέρασαν οικονομική κρίση», ανέφερε, συνηθισμένα το κυβερνητικό αφήγημα της πιο πετυχημένης χώρας του **Economist**. Τώρα για τους κακοπροαίρετους, είναι αλήθεια πως δύσκολα θα έβρισκε κάποιος μελανιά σημεία στο συνέδριο, καθώς ίσως ο κείμενος αυτοαναφορικότητας του τέως **ΠτΔ Π. Παυλόπουλου** να ήταν η μοναδική παραφωνία σ' ένα επιτυχημένο κατά γενική ομολογία συνέδριο.

Ο Κώστας Κωστής στο πλαίσιο των συμπερασμάτων του συνεδρίου εντόπισε το πρόβλημα στην κρίση αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος και υποστήριξε πως η Μεταπολίτευση εντάσσεται σε ένα μακρύ κύμα εκδημοκρατισμού σε παγκόσμια κλίμακα, το οποίο όμως από το 2008 έχει περάσει στη φάση της απο-παγκοσμιοποίησης και δέχεται ισχυρές πιέσεις